

motives, a zone of motivation is created, the influence on it with the help of incentive tools allows you to manage the labor behavior of personnel purposefully .

As a result of the scientific and theoretical analysis, the principles that form the basis of the formation of the labor motivation's mechanism at the managerial level in the socio-economic systems that form the basis of this mechanism and which allow the regulation of the motivational structure are substantiated.

УДК 33.021.8.330.3

РЕФОРМИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ПЕРЕБІГУ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЮ

ТАРАСЕНКО Д. Л.,
кандидат наук з державного
управління, доцент, доцент кафедри
публічного управління та
адміністрування Донецького
державного університету управління
(м. Маріуполь)

У статті проаналізовано напрями реформ соціально-економічного розвитку в контексті Національної стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Визначено основні регулятори та законодавчі маркери реформ державного управління, децентралізації, дерегуляції та розвитку підприємництва, податкової та енергетичної реформи. Показано, як загальні принципи соціально орієнтованої економіки – низька природомісткість технологій та екологічний захист, пріоритет соціального фактора – враховано в програмах та законодавчих актах, на підставі яких здійснюється реформування.

Ключові слова: національна стратегія сталого розвитку, реформи, державне управління, децентралізація, дерегуляція підприємництва, податкова реформа, енергетична реформа.

В статье анализируются направления реформ социально-экономического развития в контексте Национальной стратегии устойчивого развития «Украина – 2020». Определены основные регуляторы и законодательные марки реформ государственного управления, децентрализации, реорганизации и развития предпринимательства, налоговой и энергетической реформы. Показано, как общие принципы социально ориентированной экономики – низкая естественность технологий и экологическая защита, приоритет социального фактора – учтены в программах и законодательных актах, на основании которых осуществляется реформирование.

Ключевые слова: национальная стратегия устойчивого развития, реформы, государственное управление, децентрализация, дерегуляция предпринимательства, налоговая реформа, энергетическая реформа.

The article analyzes the directions of reforms of social and economic development in the context of the National Strategy for Sustainable Development "Ukraine 2020". The main regulators and legislative marks of the reforms of the state administration, decentralization, reorganization and development of entrepreneurship, tax and energy reform are determined. It is shown how the general principles of socially oriented economy - low natural technology and environmental protection, the priority of social factor - are taken into account in the programs and legislative acts on the basis of which reforms are carried out.

Key words: *National Strategy for Sustainable Development, reforms, governance, decentralization, deregulation of entrepreneurship, tax reform, energy reform.*

Постановка проблеми. Україна офіційно підтримала ряд міжнародних рішень щодо сталого розвитку, зокрема «Порядок денний на XXI століття» (Ріо-де-Жанейро, 1992), Декларація Тисячоліття ООН (2000), Йоганесбурзька декларація та План реалізації рішень Всесвітнього саміту ООН зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002 рік), «Майбутнє, якого ми прагнемо» (Ріо-де-Жанейро, 2012), проте Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» була прийнята лише 15 січня 2015 року. Тобто понад двадцять років країна жила без загальнонаціонального плану практичного впровадження ідей сталого розвитку у життя, а міжнародні документи й угоди щодо сталого розвитку не мали імплементації у чинному законодавстві України.

Чинна на сьогодні національна Стратегія «Україна – 2020» дає змогу визначити, які на сьогодні законодавчі та процедурні рішення наша держава втілює або має намір втілити в найближчому майбутньому для збереження принципів сталого розвитку.

Метою Стратегії «Україна – 2020» є впровадження європейських стандартів життя та поліпшення міжнародних позицій України. Авторами стратегії визначено чотири основні вектори для руху вперед: розвиток, відповідальність, безпека та національна гордість [1]. Екологічну складову в окремий вектор виділено не було, так само, як не говориться про неї у контексті пропонованих заходів; акцент тут робиться на економічному та соціальному аспектах сталого розвитку. У тексті самої Стратегії лише згадується, що забезпечувати сталий розвиток держави, проводити структурні реформи та інші заходи, спрямовані на підвищення стандартів життя та стійке зростання економіки, слід «екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему». Стратегія передбачає в рамках названих чотирьох векторів руху реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Питання теорії та методології дослідження проблем сталого розвитку неодноразово були темами наукових публікацій О.А. Веклич, З.В. Герасимчук, М.І. Долішнього, Ю.Б. Федуня, А.О. Чечель, Є.В. Хлобистова та інших. Разом із тим, поглиблений аналіз поточних реформ в Україні в контексті сталого розвитку, які насамперед забезпечують сталість її еколого-економічних взаємодій, має здійснюватися

постійно, а його результати мають бути підставою для прийняття рішень з розвитку країни на різних рівнях ладної вертикалі.

Мета статті – аналіз окремих напрямів та реформ, які тривають на разі в нашій країні та забезпечують рішення задачі Національної стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформа державного управління. Фахівці [2-3] вважають її однією з ключових у всій програмі модернізації України, акцентуючи увагу на тому, що реформа, власне, передбачає зміну трьох складових: структури, людей, процесів.

Реформування структур означає якісну та кількісну реорганізацію міністерств, які на сьогодні все ще перевантажені зайвими функціями та зайвими виконавцями цих функцій. Ключовим заходом у цьому зв'язку наразі є схвалена КМУ 27.12.2017 року (розпорядження 1013-р) «Концепція оптимізації центральних органів виконавчої влади», що встановлює конкретні уніфіковані вимоги до завершення реформи міністерств. Важливим меседжем концепції, як зазначає В Пекар, є зміна системи управління: службовець тепер має бути не виконувачем доручень керівництва, а працювати відповідно до чітко описаних зобов'язань із чітко визначеними ключовими показниками ефективності (KPIs). Тобто «замість реагування на зовнішні чинники (серед яких не останнє місце займають політичні) урядовці мусять аналізувати стан справ у сфері своєї відповідальності, розробляти, обговорювати із зацікавленими сторонами («стейкхолдерами») та впроваджувати відповідні зміни до державної політики. Ефективність роботи таких нових чиновників легко виміряти (і показати суспільству) по ключових показниках змін у відповідних сферах впливу, а не по кількості закритих «фішок» від доручень» [2].

Нові стандарти державної політики мають виконувати нові фахівці, які прийдуть на державну службу за відкритим конкурсом. Згідно з новою кадровою реформою Кабінету міністрів України у самому Кабінеті Міністрів та 10 пілотних міністерствах з кінця 2017 року запрацювали нові підрозділи – Директорати, які відповідають за формування політики, планування та впровадження ключових реформ. Управлінська вертикаль вибудовується тепер таким чином: міністр – держсекретар – генеральні директори директоратів. Директорати відповідно до поставлених завдань повинні: а) визначати напрями розвитку відповідної сфери; б) формувати та координувати політику в підвідомчих сферах; оцінювати впровадження поставлених завдань.

Підбір на посади в державну службу в названі вище структури ведеться за відкритим конкурсом. Останні результати конкурсного відбору показують, що з усіх відібраних – 30% нових держслужбовців – це представники бізнесу та громадського сектору, 70% — нинішні держслужбовці. Важливо, що оцінювання вперше фокусувалося не на абстрактних знаннях, а на компетенціях та реальному рівні аналітичних здібностей (для цього, наприклад, в усіх міністерствах всім пропонувався один і той же кейс щодо туризму, який не вимагав спеціальних знань, а лише логічного мислення). Оцінювання моніторилося громадськими організаціями та експертами Євросоюзу, велася відеофіксація роботи комісій [4].

Сама процедура та методологія конкурсу ще потребує вдосконалення в частині досягнення більшої об'єктивності оцінювання, розробки нових методик

та інструментів оцінювання, зберігання інформації в єдиній базі даних (applicant tracking system) тощо.

Наступним базовим напрямом реформування є урядові процеси. Зміна підходів полягає в наступному: нові урядові рішення мають прийматися лише на основі аналізу ефективності попередніх, а ключові показники їхньої ефективності повинні відслідковуватися постійно. Процес розробки політики у будь-якій сфері урядування має бути чітко стандартизований, а погодження будь-якого проекту розвитку – спрощене: замість закидування один одного безкінечними «пропозиціями» та «зауваженнями» міністерства мусять сфокусуватися на тому, як обговорювані урядові рішення вплинуть на стан справ у їхніх сферах відповідальності (для цього існують уніфіковані алгоритми, check-lists). Якщо немає повідомлень від інших міністерств до міністерства-розробника про наявність критичного впливу на їхню сферу, такі рішення можна приймати пакетом без додаткової тяганини. Для узгодження існують урядові комітети, а для спірних ситуацій — наради державних секретарів міністерств. Жодних «повернень на доопрацювання»: схибив — отримай свій проект назад із статусом «відхилено» і працюй далі. Весь формат урядової дискусії має змінитися — від управління дрібними питаннями до формування візій, передбачення викликів та реагування на проблеми суспільства.

Децентралізація. В Україні процес збалансування розвитку основних компонентів сталого розвитку відбувається насамперед на регіональному (обласному) рівні, де розміщено основний управлінський та фінансовий потенціал країни, безпосередньо наближений до об'єктів докладання зусиль, спрямованих на стійкий розвиток країни [5]. З огляду на це видається доцільним проаналізувати реформування місцевого самоврядування, яке має розширити фінансові та стратегічні можливості місцевих громад щодо вирішення своїх проблем.

Основою для реформування стала «Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади», яка готувалась в експертному середовищі ще до 2014 року і на яку вже були позитивні висновки Ради Європи. 1 квітня 2014 року розпорядженням №333-р Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади було затверджено.

Ключовим принципом для формування необхідної системи ефективних органів місцевого самоврядування має стати принцип субсидіарності, за яким повноваження мають належати тому рівню управління, який знаходиться найближче до людини та на якому можливе виконання цих повноважень з точки зору ефективності. Саме тому, для передачі більшості важливих для людини повноважень у територіальні громади була запропоновано на першому етапі сформувати такі спроможні громади через процедуру добровільного об'єднання. Адже до початку реформи у 2014 році більше 40% територіальних громад мали менше однієї тисячі населення. Такі громади не спроможні виконувати більшість повноважень, притаманних органам місцевого самоврядування, а їхні основні бюджетні витрати складала заробітна плата працівників сільради. До цього додавались проблеми управління на районному рівні, де райради та райадміністрації входили у суперечки між собою, а адміністрації виконували дивну функцію – бути по суті виконавчим органом райради. Всеваддя району

над територіальними громадами (крім міст обласного значення) не давало таким територіальним громадам самостійно приймати рішення щодо свого розвитку та підтримувало патерналізм сільських голів та депутатів, які лише просили додаткові кошти з району.

У таблиці 1 узагальнено ключові законопроекти, прийняті в рамках реформи децентралізації протягом 2014-2017 рр., визначено їх основний зміст та потенціал.

Таблиця 1

Правові засади реформи децентралізації

Дата змін	Назва законопроекту	Зміст змін
17.06.2014	Закон “Про співробітництво територіальних громад”	давав можливість територіальним громадам рухатись до посилення власної спроможності через інструмент співпраці, без більш тісної інтеграції у одну громаду.
28.12.2014	закон “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин”	Започатковано бюджетну децентралізацію, яка стала головним фінансовим стимулом для децентралізації та кардинально змінила підходи до бюджетного вирівнювання. Було здійснено перехід від системи вирівнювання місцевих бюджетів «за видатками» до системи вирівнювання «за доходами».
05.02.2015	закон “Про добровільне об’єднання територіальних громад”	Визначає умови та принципи добровільного об’єднання територіальних громад, пропонує підходи до визначення адміністративного центру територіальної громади, встановлює нормативно-правовий порядок об’єднання ТГ.
8.04.2015	Постанова “Про затвердження методики формування спроможних територіальних громад”.	Запропоновано методику створення територіальних громад для створення карти спроможних територіальних громад в межах області – Перспективний план формування спроможних територіальних громад. Для кожної області урядом затверджено частину перспективного плану з узгодженими параметрами для створення громад.

* Складено автором на підставі [6-8].

Говорячи про перебіг реформи, слід зазначити, що на кінець 2017 року в Україні процес створення об’єднаних територіальних громад в основному завершено, і такі громади вже почали реалізацію проектів розвитку власної інфраструктури. Результатом цього стало збільшення довіри людей до місцевої влади. За даними соціологічного опитування, проведеного Радою Європи у

грудні 2016 року, місцева влада користується значно більшою довірою, ніж влада центральна. Так, Президенту довіряють 7%, Уряду – 3%, Верховній Раді – 2%, місцевій владі довіряють 12%, експертам і науковцям – 11%. Найвищий рівень довіри має влада у невеликих територіальних громадах селищного чи міського типу, які якраз є становим хребтом першого етапу реформи [9].

Зараз в країні триває переформатування адміністративного поділу на рівні районів. Для їх успішного завершення необхідна, як вважає А. Ткачук, політична єдність правлячої коаліції та активність громадян, оскільки реформа дає позитивні результати, але не відразу, і вимагає від них власної хоча б невеликої участі – бути активним виборцем і не обирати популістів [6].

Прийнята система бюджетної децентралізації надала територіальним громадам міст обласного значення та об'єднаним територіальним громадам унікальну можливість для стимулювання власного економічного розвитку. Якщо раніше у територіальних громадах, які мали значні економічні можливості та у яких формувалось досить багато податкових надходжень, залишався лише той мінімум, який потрібен на їхні видатки, а тим, у кого було дуже мало власних надходжень держава надавала кошти, яких не вистачало на видатки, то тепер ситуація зовсім інша. Вирівнювання між територіальними громадами йде не по видаткам, а по доходам і то лише по одній складовій – надходжень від податку на доходи громадян на одну особу. Якщо в ОТГ рівень такого доходу значно вищий середньо українського показника то вилучається лише 50% від сум, що перевищують 110% середньоукраїнського показника. Якщо надходження менші, то держава надає 80% коштів, яких не вистачає до 90% від середньоукраїнського показника.

Це стимулює і водночас створює ризики. Якщо громада не займатиметься власним розвитком, стимулювання місцевого бізнесу, її бюджетні можливості будуть зменшуватись у порівнянні з успішними громадами.

Результати бюджетної децентралізації протягом 2016 початку 2017 позитивні: місцеві бюджети суттєво зросли, проблем із заборгованостями платежів через казначейство не стало взагалі, натомість місцеві бюджети стали вагомими клієнтами банківської системи, адже там постійно знаходиться не менше 10 млрд гривень бюджетних коштів на депозитах.

Реформу децентралізації в Україні підтримують зараз чи не десятки міжнародних програм та проектів. Проте роботи над розробкою концептуальних документів реформи та проектами перших нормативних актів здійснювало не так і багато донорських організацій, це в першу чергу Міжнародний фонд Відродження, та швейцарський проект DESPRO, офіс Ради Європи в Україні. Зараз тут ключовими донорами є США та ЄС, які діють через проекти DOBRE, PULS, U-LEAD. Така підтримка дає змогу прискорити процеси інституційного розвитку новоутворених ОТГ та їх органів управління, забезпечувати інформаційну підтримку реформи, створити умови для обміну позитивним досвідом між українськими та зарубіжними громадами.

Дерегуляція та розвиток підприємництва. Опитування керівників малих та середніх підприємств, проведене в 2015 році в Україні службою USAID ABC [10], показало, що основною перешкодою для розвитку бізнесу респонденти вважають військову агресію РФ та нестабільну політичну ситуацію (59%). Наступні місця серед перешкод для розвитку підприємництва отримали фактори

«часті зміни податкового регулювання» (54%), «несприятлива економічна кон'юнктура» (48%), «корупція через несприятливе регулювання» (36%).

Розрахунки фахівців Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, зроблені у тому ж 2015 році також показали, що найбільшою перешкодою на шляху розвитку малого та середнього бізнесу є несприятливі умови регуляторного середовища і через це Україна щорічно втрачає до \$30 млрд. інвестицій.

Запропонована у 2015 р. Міністерством економічного розвитку і торгівлі Концепція дерегуляції прописала наступні цілі реформування цієї сфери:

- зменшити кількість регуляцій, перевірок, приводів для контакту між бізнесом та органами влади, а також їх вартість;
- зміцнити бар'єри на створення нових надлишкових та економічно необґрунтованих правил;
- створити та забезпечити функціонування ефективного нормативно-правового середовища [11].

За 2015-2017 рік на полі реформування вдалося досягти деяких результатів, зокрема:

- уведено мораторій на планові перевірки більшістю органів державного нагляду;
- лібералізовано валютне регулювання у сфері послуг;
- ратифіковано Угоду про спрощення процедур торгівлі СОТ;
- започатковано системний перегляд регуляторного поля в чотирьох міністерствах: Мінагро, Мінрегіон, Мінінфраструктури, Міненергетики.
- утворено відповідні робочі групи [12].

Кабмін розпорядженням від 24.05.2017 р. № 504-р схвалив Стратегію розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року. Метою Стратегії є сприяння розвитку підприємництва в Україні, створення сприятливих умов для відкриття, ведення і зростання малого і середнього підприємництва шляхом консолідації зусиль усіх стейкхолдерів, що забезпечить соціально-економічний розвиток країни та підвищить рівень життя населення [13].

Для досягнення цієї мети визначено шість стратегічних напрямів, а саме:

1. Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва;
2. Розширення доступу малого і середнього підприємництва до фінансування;
3. Спрощення податкового адміністрування для малого і середнього підприємництва;
4. Популяризація підприємницької культури та розвиток підприємницьких навичок;
5. Сприяння експорту/інтернаціоналізації малого і середнього підприємництва;
6. Підвищення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу малого і середнього підприємництва [13].

У рамках пункту 1 «створення сприятливого середовища...» планується скоротити певну кількість документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності та видів господарської діяльності, що підлягають

ліцензуванню, скасувати регуляторні акти, які ускладнюють ведення підприємницької діяльності, скоротити кількість органів державного нагляду (контролю), забезпечити надання послуг для громадян та бізнесу в електронному вигляді.

З метою розширення та спрощення доступу українських товарів на ринки держав-членів Європейського Союзу систему технічного регулювання приводиться у відповідність із європейськими вимогами, завершується реформування системи державного контролю за безпечністю та якістю харчових продуктів.

Для підтримки інвестиційної активності та захисту прав інвесторів положення законодавства України щодо захисту прав національних та іноземних інвесторів та кредиторів, захисту економічної конкуренції, приводяться у відповідність із законодавством Європейського Союзу, запроваджуються стимулюючі механізми інвестиційної діяльності.

Податкова реформа. Її мета – побудова податкової системи, яка є простою, економічно справедливою, з мінімальними витратами часу на розрахунок і сплату податків, створює необхідні умови для сталого розвитку національної економіки, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і місцевих бюджетів. В ЄС немає спрощеної системи оподаткування, як це існує в Україні. Тому Україна зобов'язана її також реформувати відповідно до вимог директив ЄС.

Після Революції Гідності і приходу до влади нового уряду з 2015 року відбуваються перші серйозні зсуви в цьому напрямі, а також жорсткі дискусії між авторами змін в особі профільного міністерства та комітету ВР. У таблиці 2 відображено складові податкової реформи та зміни, які відбулися протягом 2014-2017 рр. Відразу слід зазначити, що кардинального наближення до європейських методів сплати податків поки що не відбулося, та про вихід з так званого «внутрішнього офшору» вже можна говорити.

Таблиця 2

Ключові регулятори податкової реформи*

Дата змін	Назва податку, що змінився	Зміст змін	Закон, який регулює зміни
01.01.2014	Податок на прибуток підприємств	Зниження ставки податку до 18% (2013 – 19%, 2012 – 21%, 2011 – 23%)	«Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставок окремих податків» (19.12.2013 № 317)
01.05.2014	Акцизний збір	Перше суттєве підвищення ставок на всі види підакцизних товарів.	«Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» (31.03.2014, №1166)
01.01.2015	Акцизний збір	Уведення акцизного податку з роздрібного продажу відповідних товарів та скасування	«Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів

Продовження табл. 2

		зборів на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства	України щодо податкової реформи» (28.12.2014 № 71-VIII)
01.01.2015	Єдиний соціальний внесок	Зміна ставки ЄСВ (до 0,4) для легалізації фонду оплати праці	«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» (28.12.2014 № 77-VIII)
01.01.2015	Податок на додану вартість	запроваджена система електронного адміністрування ПДВ(СЕА ПДВ)	«Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України» (31.07.2014 № 1621-VIII)
01.01.2015	Податок на майно	Уведено оподаткування житла та іншої особистої нерухомості	«Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо податкової реформи» (28.12. 2014 № 71-VIII)
01.01.2016	Податок на доходи фізичних осіб	Запровадження єдиної ставки ПДФО – 18%	«Про державний бюджет на 2016 рік» (25.12. 2015 № 928-VIII)
01.01.2017	Єдиний соціальний внесок	підвищення мінімальної бази нарахувань ЄСВ – до 3200 грн у зв'язку з підвищенням мінімальної зарплати	«Про державний бюджет на 2017 рік» (21.12. 2016 № 1801-VIII)
08.05.2017	ПДВ	застосування касових апаратів та видачу фіскальних чеків на технічно складні побутові товари	«Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» (20.12.2016, № 1791-VIII)
01.07.2017	ПДВ	Уведення реєстру ПДВ-накладних (блокування ПДВ-накладних), що унеможливує генерування фіктивного податкового кредиту	Постанова КМУ України «Про внесення змін до Порядку ведення Єдиного реєстру податкових накладних» (30.01.2015 №20)

Продовження табл. 2

01.01.2018	Єдиний соціальний внесок	підвищення мінімальної бази нарахувань ЄСВ – до 3723 грн у зв'язку з підвищенням мінімальної зарплати	«Про державний бюджет на 2018 рік» (07.12. 2017 № 2246-VIII)
01.01.2018	Єдиний соціальний внесок	Зміна порядку оплати ЄСВ фізичними особами підприємцями, зменшення податкових пільг для платників податку 1 групи	«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 03.10.2017 р. № 2148-VIII

* Складено автором на підставі [14 – 16]

Якість податкової системи складається з двох чинників – адміністрування та рівнів ставок податків. На жаль, адміністрування залишається все ще складним. Дослідження Світового банку та аудиторської компанії Price Water House Coopers свідчать, що податкова система України залишається однією з найгірших у світі [17]. Хоча кількість часу, якого потребує сплата податків, постійно скорочується.

Загальне податкове навантаження на економіку найбільш комплексно вимірюється як співвідношення надходжень до зведеного бюджету з урахування пенсійного та інших соціальних фондів – з одного боку, та ВВП – з другого. У 2017 році після скасування податкових пільг та подвоєння мінімальної зарплатні цей показник сягнув 42.3%. Це суттєво вище, ніж у 2016 році, коли економіка відчула полегшення у зв'язку зі зниженням ставки ЄСВ – тоді цей показник склав 38,1%. Але безмежне збільшення видатків поки що припинити не вдається. Тож, ключовими викликами реформи лишаються:

- податок на виведений капітал замість податку на прибуток;
- зниження навантаження на ФОП (фонд оплати праці);
- збереження спрощеної системи оподаткування для малого бізнесу.

Програма енергонезалежності. Енергетична незалежність нашої країни донедавна пов'язувався лише з вуглевидобутком та електроенергетикою. Але якщо до 2014 року проблеми зосереджувалися навколо постійних дотацій збитковим шахтам, які мали колосальний розмір, але розподілялися й витрачалися непрозоро; низького рівня безпеки та значних обсягів незаконного видобутку вугілля, то з 2014 по 2017 через конфлікт на Донбасі та блокаду постачання вугілля з тимчасово окупованих територій з'явилася і вугільна залежність України. Це призвело до того, що рішенням РНБО було впроваджено надзвичайний стан в енергетиці, що регулярно подовжується, а енергооператори змушені імпортувати енергетичне вугілля.

Наразі, за оцінками фахівців, Україна є енергозалежною приблизно на 50-60%. Зараз середній показник питомого енергоспоживання в Україні в 2-3 рази вищий, ніж у середньому в світі, і у 5-6 вищий, ніж у країнах ЄС. Досягнення європейських показників означатиме економію енергоресурсів, у тому числі газу [18].

Найважливішою, на нашу думку, перешкодою для розвитку вітчизняного енергетичного сектора була й залишається політична складова щодо видобутку власного газу. Політики неодноразово проголошували, що власний газовидобуток є гарантією утримання низьких комунальних тарифів. Та з лібералізацією енергосектора та запровадження конкурентних ринків, а також відповідно до домовленостей із МВФ. Різниця цін на газ для різних категорій споживачів була практично скасована. Таке рішення призвело до того, що комунальні тарифи більше не будуть константою і змінюватимуться відповідно до динаміки цін на імпортований газ. Адже неринкові ціни на газ для населення згідно оцінки НАК «Нафтогаз України» коштували державі забагато: на субсидування газу в 2005–2015 роках було витрачено \$53,6 млрд.

Тож з 1 травня 2017 року ціни на газ для населення максимально наближені до ринкових (регульовані ціни на газ для населення становили 84-96% від ринкових у квітні-липні 2017 року), тобто практично за ті ж гроші його отримують і промислові споживачі. У подальшому це дозволить уникнути багаторічної корупції та зловживань, коли дешевий газ власного видобутку фактично продавався за вищою ціною промисловим споживачам, а різниця йшла у кишені причетних до організації таких схем. Крім того, справедливе тарифоутворення дозволить уникнути перехресного субсидування, а це сприятиме фінансовій стабілізації державних підприємств ПЕК, детінізації цього ринку, появі коштів на капітальні інвестиції та збільшенню надходжень до держбюджету.

Головними цілями державної політики, які прописані у Стратегії сталого розвитку до 2020 року, є:

- зниження енергоємності ВВП (на 20% до кінця 2020 року) шляхом забезпечення повного обліку споживання енергоресурсів, переходу до використання енергоефективних технологій та обладнання, в т. ч. шляхом реалізації проектів розвитку альтернативних джерел енергії;

- забезпечення диверсифікації шляхів та джерел постачання енергоресурсів (нафти, газу, ядерного палива, нарощування власного видобутку енергоносіїв, запровадження прозорих правил розробки та використання родовищ енергоносіїв);

- лібералізація ринків електричної і теплової енергії, вугілля та газу, перехід на нову модель їхнього функціонування;

- реорганізація НАК «Нафтогаз» відповідно до Третього енергетичного пакету ЄС;

- реформа системи ціно- та тарифоутворення на енергію та паливо (перегляд механізму формування балансу енергоресурсів, відмова від перехресного субсидування та державного дотування);

- реформа вугільної галузі, приватизація перспективних і ліквідація збиткових шахт (Програма діяльності уряду Арсенія Яценюка, затверджена у 2014 році, передбачала ліквідацію 32 збиткових шахт, консервацію 24 шахт, приватизацію 37 шахт) та ін. [1].

У таблиці 3 узагальнено знакові події, які в рамках реформування енергетичного сектора України відбулися протягом 2014-2017 рр.

Таблиця 3

Законодавчі та регуляторні маркери Енергетичної стратегії України

Дата змін	Назва документу, який прийнято або підтримано в зв'язку з енергетичною стратегією	Зміст змін
Березень 2015	План заходів щодо реформування газового сектора	План заходів реформування газового сектору з квітня 2015 по квітень 2017 р. правового, організаційного, контролюючого характеру.
Квітень 2015	закон «Про ринок природного газу»	імплементує Третій енергопакет ЄС (директиву Європарламенту та Ради 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку природного газу; Регламент ЄС № 715/2009 про умови доступу до мереж транспортування природного газу) та регулює відносини між суб'єктами ринку природного газу України, якими є: оператор газотранспортної системи, оператор газорозподільної системи, оператор газосховища, оператор установки LNG, замовник, оптовий продавець, оптовий покупець, постачальник та споживач.
Липень 2016	ратифікація Паризької угоди про клімат	Україна зобов'язалася з 2021 до 2030 року скоротити викиди парникових газів на 40% від рівня 1990 року. Енергетика відіграватиме у цьому процесі вирішальну роль, і заміщення традиційної генерації відновлюваними джерелами має вийти на рівень 25% до 2035 року (відповідно до проекту нової Енергетичної стратегії України).
Вересень 2016	Закон «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг»	імплементує Третій енергопакет ЄС (директиву Європарламенту та Ради 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку природного газу; Постанову ЄС № 713/2009 про заснування Агенства взаємодії Енергетичних регуляторів) в частині функціонування національного регулятора НКРЕП – незалежного державного колегіального органу, метою діяльності якого є державне регулювання, моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг.
Грудень 2016	Проект нової енергетичної стратегії України до 2035 року	мінімізація імпортової залежності за рахунок оптимізації внутрішнього споживання та енергоефективності, максимізація власного видобутку різних типів палива, створення стратегічних резервів, диверсифікація джерел і шляхів постачання енергоресурсів та ін. Стимулювання підвищення енергоефективності розробники пропонують шляхом монетизації субсидій з поступовою відмовою від субсидування. В цілому ця стратегія повторює інші документи з реформування енергогалузі.
Березень 2017	Меморандум з МВФ	Зобов'язання України: 1. Зниження норм споживання газу та електроенергії для індивідуального і централізованого опалення (з 01.05.2017). Перегляд до кінця липня 2017 інших параметрів системи комунальних субсидій домогосподарствам для поліпшення адресності. 2. Кожні півроку коригувати ціни на газ внутрішнього видобутку з тим, щоб його ціна була паритетною до ціни імпортованого газу.

Продовження табл. 3

Квітень 2017	Середньо-строковий план пріоритетних дій уряду до 2020 року	Визначено основні цілі і напрями діяльності Уряду протягом 2017-2020 років, є основою бюджетного планування, щорічних операційних планів дій Уряду, фокусування донорської допомоги. Запланована діяльність сфокусована на поліпшенні всіх аспектів життя громадян шляхом досягнення економічного зростання, ефективного врядування, розвитку людського капіталу, верховенства права і боротьби з корупцією тощо. Кінцевою метою виконання середньострокового плану є забезпечення зростання рівня життя громадян і підвищення його якості в результаті сталого економічного розвитку.
Квітень 2017	Закон «Про ринок електроенергії України»	імплементує Третій енергопакет ЄС (Директиву 2009/72/ЄС щодо загальних правил для внутрішнього ринку електроенергії та Регламент 714/2009/ЄС про умови доступу до мережі трансграничного обміну електричною енергією) і створює необхідну основу для переходу на нову модель ринку: відхід від практики єдиного покупця і впровадження ринкових механізмів ціноутворення, що передбачає ліквідацію перехресного субсидування. Закон лібералізує ринок електроенергії для ТЕС починаючи з другої половини 2019 року, а для АЕС і ГЕС, починаючи з другої половини 2020 року. Електрогенеруючі компанії самостійно встановлюватимуть ціну на більшу частину виробленої електроенергії. Також буде забезпечено можливість переходу до прямих договорів між виробниками електроенергії та її постачальниками кінцевому споживачу. Закон усуває поточну структуру енергоринку (ДП «Енергоринок») і дозволяє підвищити конкуренцію та оптимізувати механізм руху грошей від споживача до виробника.
Травень 2017	Концепція реформування та розвитку вугільної промисловості на період до 2020 року	Головною метою нової концепції є легалізація низки непопулярних та негативних для галузі ключових процесів: прискорена приватизація залишків прибуткових шахт, закриття збиткових шахт та концентрація в одних руках дотаційних коштів. Передбачено відмову від використання 10 млн тонн вугілля-антрациту, а також збільшення видобутку вугілля державними шахтами.
Червень 2017	Прийнято закони «Про Фонд енергоефективності», «Про енергетичну ефективність будівель», «Про комерційний облік комунальних послуг»	Закони регулюють підходи до термомодернізації багатоквартирних житлових будинків. Близько 90% багатопверхівок в Україні потребують термомодернізації, яка, за приблизними оцінками, може коштувати понад 300 млрд грн, але фактичний рівень кредитування (утеплення будинку або квартири та заміна газових котлів на твердопаливні) з боку держбанків залишається недостатнім. Робота фонду має бути націлена на сферу комплексних заходів з підвищення енергозбереження та енергоефективності у житловому фонді, на відміну від точкових «тепліх кредитів», і, як планується, дозволить щорічно економити 1,5 млрд куб. м газу. До цього проекту будуть залучені не лише державні кошти, але й кошти Євросоюзу та уряду Німеччини.

* Складено автором на підставі [18-21]

Висновки. Таким чином, проаналізовано напрями реформування соціально-економічного розвитку в Україні, які найбільше впливають на сталість еколого-економічних взаємодій і виконують основні задачі Національної стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Автору вдалося узагальнити та проаналізувати основні регулятори та законодавчі маркери реформ державного

управління, децентралізації, дерегуляції та розвитку підприємництва, податкової та енергетичної реформи.

Пророблена за чотири роки велика законодавча та організаційна робота з повернення нашої країни до основних принципів та засад сталого розвитку дає підстави думати, що переломний момент у ліквідації радянських і пострадянських засад суспільно-економічного життя в нашій країні вже пройдено і зараз перед мікро- та макророзмірами та спільнотами українців постають задачі набуття нової якості відносин та взаємодій згідно з принципами справжньої демократії, верховенства закону та людяності.

Література:

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Прийнято 12.01.2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 06.06. 2017).
2. Пекар В. Реформа державного управління: підсумки року. URL: <https://site.ua/valerii.pekar/10911/> (дата звернення: 11.06. 2017).
3. Купрій В. О. Аудит реалізації державної політики: розуміння та проблематика застосування. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Київ, 2012. Вип. 4. С. 196-201.
4. Зелінський С. Е. Теоретико-методологічні засади комплексного оцінювання державних службовців : монографія. Київ : НАДУ, 2016. 296 с.
5. Тарасенко Д. Л., Чечель А. О., Хлобистов Є. В. Соціоекономічні взаємодії у реалізації цілей сталого розвитку. *Реформації соціально-економічного розвитку України*: монографія / За ред. д.держ.упр., доц. В. Г. Горника, д.е.н., проф. В.В. Корнеєва, д.е.н., проф. О. В. Царенко. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 108-129.
6. Ткачук А. Реформа місцевого самоврядування (децентралізація). *The reforms guide*. URL: <http://reformsguide.org.ua/ua/analytics>.
7. Серьогін С. М., Гончарук Н. Т. Теоретичні засади та основні напрями реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 4. С. 111-120.
8. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. Аналітична доповідь Національний інститут стратегічних досліджень НАН України. Київ, 2016. 61 с. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2143/>.
9. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати другої хвилі соціологічного дослідження. Аналітичний звіт. Грудень, 2016. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Analitichnyi_zvit_Detsentralizatsia_2-Khvyliya.pdf.
10. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2015/2016. Сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/ua/sme_development/working_papers_sme?pid=5292.
11. Про затвердження плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності. Розпорядження КМУ України від 18 березня 2015 р. № 357-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2015-%D1%80>.
12. Дерегуляція та розвиток підприємництва. *The reforms guide*. URL: <http://reformsguide.org.ua/ua/reforms/deregulation/>.

13. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року. Розпорядження КМУ України від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80>.

14. Податкова реформа / *The reforms guide*. URL: <http://reformsguide.org.ua/ua/analytics/tax-reform-2/>.

The article analyzes the directions of social and economic development reforms in the context of the National Strategy for Sustainable Development "Ukraine 2020". The main regulators and legislative markers of the reforms of state administration, decentralization, deregulation and entrepreneurship development, tax and energy reform are determined.

Public administration reform focuses on reforming the three components: structures, people, processes. Structure is reformed through the reorganization of ministries by eliminating duplication of functions; experts are getting ready for new structures in an open competition; and the reform of government processes is associated with the transition to well-developed algorithms for the implementation of solutions.

The analysis of the process of decentralization reform allows to conclude the completion of the process of creating united territorial communities, the current process is to reformat the administrative division at the district level, and the most risky and unprocessed problem for the country remains the correct allocation of local budgets.

In accordance with EU legislation, legislative and administrative acts on deregulation of entrepreneurship are presented in the framework of the relevant reform. The achievements and key challenges of the tax reform aimed at improving the quality of the tax system and reducing the tax burden on the economy are determined. A reform of the energy sector is aimed at reducing energy intensity of GDP, diversifying routes and sources of energy supply, streamlining tariffs, and so on.

It is shown how the general principles of a socially oriented economy - low environmental technologies and environmental protection, the priority of a social factor are taken into account in the programs and legislative acts on the basis of which reforms are being implemented in Ukraine.